

Sabri Arpaç

✉ sabriarpacymm@gmail.com 🐦 <https://twitter.com/sabriarpac>

21 Mart 2019

Bugün Nevruz kutlu olsun

Bugün baharın geldiği gün. Gece ve gündüzün eşit olduğu gün. Toprağın uyandığı üremeye, üretmeye başladığı gün. Birçok halkın değişik tarihi olgularla söylenece ile kutladığı ortak bir gün. Dünya Manevi Kültür Mirası Listesi'nde yer alan bir gün.

Nevruz, özellikle Türkçe, Kürtçe ve Farsça konuşan topluluklar arasında yaygın olarak kutlanır. Farsça ve Kürt dillerinde “new” ve “roz” kelimelerinin bileşiminden “nevroz” olarak yapılanmış bileşik bir kelimedir. Türkler arasında da çeşitli adlarla kutlanmaktadır. Ülkemizde “**Nevruz-i Sultan, Sultan Nevruz, Navrız, Noruz, Mart Dokuzu, Gün Dönümü, Yılsırtı, Yumurta Bayramı**” gibi adlarla kutlanmaktadır.

Hangi adla veya telaffuz edilirse edilsin, her yıl 21 Mart tarihinde Türkler, Farslar, Kürtler, Zazalar, Azeriler, Afganlar, Arnavutlar, Gürcüler, Tacikler, Özbekler, Kırgızlar, Karakalpaklar ve Kazaklar bugünü bayram olarak kutlarlar.

TÜRKLERDE NEVRUZ

Türkler'de nevruz Ergenekon ile anılır. Söylenceye göre; bütün kavimler Göktürkler'e karşı birleşerek onları hile ile yendiler. Çadırlarını, mallarını, yurtlarını yağmaladılar. Büyüklerin hepsini kılıçtan geçirdiler. Küçükleri ise köle yaptılar. Bu kıyımdan kurtulan Kıyan/Kayan ve Negüş/Tukuz bir gece kadınlarıyla birlikte atlarıyla kaçtılar. Yurda geldiler. Geldikleri yerden çok deve, at, öküz, koyun vardı.

Vardıkları yere Ergenekon adını verdiler. Burada; akarsular, çeşmeler, türlü otlar, meyveli ağaçlar, türlü türlü avlar vardı. Tanrı'ya şükür ettiler. Dört yüz yıl yaşadılar; kendileri, sürüleri çoğaldı. Sığmadılar buraya. Çıkmak için yol aradılar. O zaman bir demircinin önerisiyle dağın geniş yerine bir kat odun, bir kat kömür dizdiler ve ateşlediler. Ateş kızdıktan sonra demir dağ eriyip akıverdi. Yüklü deve çıkacak kadar yol açılmış oldu. Göktürkler o günü bayram saydılar. Bu nedenle de bir parça demiri ateşe atar kızdırırlar. Önce Kağanları demiri bir kıskaçla tutup örse koyar ve çekiçle döver. Bunu beyler aynı şekilde demiri döverler. Bugünü de bu nedenle Tanrı'ya şükretmiş olurlar.

KÜRTLERDE NEWROZ

Yazılı kanıtların çok az olduğu dönemlerde Newroz'un tarihsel gelişimini sağlıklı bir şekilde yazmak tarihçileri zorlamıştır. Kürt tarihçileri, Kürtler'in en eski dini olan Zerdüşt'ün Kitabı Zendavester'de, Firdevs'in Şerefnamesi'nde Ömer Hayyam'ın Newroz namesinde ve Şerefkan'ın Şerefnamesinde ve günümüzde çeşitli yazılı eserlerde Newroz değişik şekillerde işlenmiştir.

Kürt Efsanesine göre 2.500 yıl önce Dehak adında, çok zalim Asur'lu bir kral varmış. Bir gün bu kralın omuz başlarında yaralar çıkar. Bir hekim, kralı muayene eder ve ona, her gün iki Kürt gencinin beynini çıkarıp yaralarının üzerine sürmesi ile yaraların iyileşebileceğini söyler. Kral Dehak hekimin sözünü dinler. Böylece her gün iki Kürt genci öldürülerek beyinleri Dehak'ın omuzlarındaki yaralara sürülmeye başlanır. Bu durum uzun süre devam eder. Bazı gençler öldürülmek için kentten kaçarak dağlara sığınır.

Bir gün sıra Kawa adında bir demircinin oğluna gelir. Demirci Kawa yiğit, cesur ve iyi yürekli biridir. Oğlunun ve halkının böyle katledilmesini kabullenmez. Çevresindeki insanlarla konuşur ve onlara Dehak'ın zulmünden kurtulmanın tek yolunun onu öldürmek olduğunu anlatır. Dehak'ın sarayına giderek Dehak'ı öldürür. Dağda yaşayanlara haber vermek için sarayın avlusunda büyük bir ateş yakar. Bu ateşi görenler dağdan evlerine geri dönerler. Ve her yıl, 21 Mart'ta büyük ateşler yakarak, özgürlüklerine kavuşmalarını kutlarlar.

PERS'LERDE NEWROZ

İranlı'lar Nevruz'un yeniden doğuş, hayatın uyanış habercisi olarak gece ile gündüzün eşit olduğu 21 Mart gününü takvimlerinde yılın ilk günü ve ilkbaharın başlangıcı olarak kabul ederler. Yazılı olarak ilk kez Pers kaynaklarında geçen nevrüz, Pers'lerin en büyük bayramıdır.

Nevruz, ilk kez MÖ 1. bin yılın (dikkat edin yüzüncü değil) ortalarına ait Pers kaynaklarında geçer. Pers İmparatorluğu'nun başkenti Persepolis'teki kabul salonunun merdivenli girişine, imparatorluğun çeşitli bölgelerinden gelen temsilcilerin, vergi olarak çeşitli malzeme ve hayvanları getirişini konu alan kabartmalar mevcuttur.

Ünlü İranlı Firdevsi'nin Şehname adlı eserinde Nevruz Bayramı şöyle anlatılır: "...Cemşid'in üzerine mücevherler saçtılar ve bugüne Nevruz adını verdiler. Yeni yılın ilk günü olan Ferverdın ayının birinci gününde insanın vücudu zahmet ve kinden kurtulur. İleri gelenler, bugünü sevinçle kutlamak için şarap ve çalgı getirttiler, çalgıcılar topladılar. İşte Nevruz denilen bu mesut gün o zamandan, o padişahın yadigarı kalmıştır." deniliyor.

Aynı eserde Demirci Kawa Efsanesi'ne değinilir. Kürt efsanesine benzer anlatı Firdavsi'nin Şehname adlı eserinde de mevcuttur. Kralın zulmünden yılan insanlar 20-21 Mart gecesi başkaldırır ve kurtuluş ile simgelenen baharın gelişi kutlanır.

Kutlamaların krala hediyelerin sunulması ve vergilerin toplanması ile başlaması ve sonrasında ziyafet ve müzik eşliğinde Őenlikler düzenlenmesi, Pers İmparatorluğu'ndan beri süregelen bir gelenek olup, daha sonra Selęuklu sultanları da Nevruz kutlamaları sırasında Abbasi Halife'sine kıymetli hediyeler de gnderler. Bu bayram bir anlamda yeni yılın başlangıcı ve vergilerin toplanması günü olarak Pers'lerden sonra Abbasi, Sasani, Büyük Selęuklu, Moğol, Safevi ve Osmanlı devletlerinde uygulanmıştır.

Nevruz, Anadolu'nun, Asya ve Arap Yarımadası ikliminde, doğanın uyanışı ile halklar arasında inanę ve yaşam biğimleri ile tarihi geğmişlerine göre ęeřitlilik göstererek günümüze kadar gelen insanlığın bir ortak değerdir. Uygulamadaki farklılıklar bu değerin ortak değer olduğu geręeęini değiştirmez. Her millet "bu benimdir, senin değildir" kopleksinde kurtulmalı doğanın dayattığı ve insanlığa kazandırdığı Nevruz'u siyasi fiğr, ęatıřma ögesi olarak değil, kültürel zenginlik ve ortak değer olarak kutlamalıyız.

Bu Nevruz'un anlamına da daha uygundur. İnanlığın değeri olan Nevruz kutlu olsun.